

En dag på fåbodvallen

Av Gunborg Antholm

Det var en tidig morgon i början av juli månad. Solen hade redan hunnit en bit ovanför Storbacken. Det såg ut att bli en varm och fin dag.

Karin och Ingrid var som vanligt uppe i ottan. Dom hade mycket att bestyra, så att djuren skulle bli mjölkade och komma ut i tid. Flickorna satte sig på trappstenen till stugan ett slag, och tittade ut över Vallens alla smörblommor, och lät blickarna fara upp över fjällen. Men snart hördes råmanden från fjöset, (kostallet), att dom vaknat även där. Och väntade.

Raskt sprang flickorna så iväg till kokhuset, där Ingrid gjorde upp eld under den stora grytan. Karin tog mjölkstävän och byttorna och drog iväg till fåhuset. Hon öppnade de låga dörrarna och lät solen komma in. Glada råmanden mötte henne, och getterna klättrade upp på staketet, som skilde dem från korna, för alla ville hälsa. Snart kom även Ingrid, och mjölkningen gick raskt undan. Alla ville som vanligt bli mjölkade först. Det är bäst ta allt i tur och ordning, allt efter rang och värdighet, det är mycket noga. Skällkon först osv. Och likadant är det med getterna.

Flickorna tycker det är så fridfullt och rogivande att sitta på mjölkpallen och mjölka med huvudet mot kossorna. De är deras bästa vänner, som fått många förtroenden. För dem berättar getaren (vallpiggen) om sina sorger och glädjeämnen.

När mjölkningen var klar, tog Ingrid hand om mjölken och bar den till kokhuset, där den skulle silas och bäras till den kalla källaren.

Karin löste nu alla klovar och bindslen, och alla djuren voro glada att komma ut i den friska härliga morgonen. Killingarna hoppade och skuttade omkring överallt, nyfikna som alltid. Det gällde att ha alla stävor utom räckhåll. Jänta, den stora vita geten, som bar sin bjällra så stolt, drog iväg till den lilla bäcken för att dricka, följd av Varera och bocken Petter. Alla de 15 getterna hade namn. Även killingarna.

Men när Karin tog saltväskan och gick före, bortöver Jamlivägen och lockade, kom alla efter, både kor och getter. Ingrid kom nu också och hjälpte till. Nu var den här tiden så härlig, innan broms och knott kom. Myggen brydde sig ingen om.

Fåren hade varit borta i fjället en hel vecka, dom fick gå som dom ville hela sommaren. Man tittade till dem ibland. Dom blev skygga innan hösten. I fjol hade vargen tagit några.

Så hade då flickorna följt korna ut i bete. Sedan gällde det att kunna smyga sig ifrån dem, för de ville gärna ha sällskap. Men idag måste dels kärnas smör, ystas ost, och sedan kokas messmör, och det tog hela dagen. Så i dag fick kor och getter sköta sig själva. Och flickorna visste, att vargen var långt borta.

Gunborg Antholms farmor – den i uppsatsen omnämnda Karin

Vid återkomsten till Vallen skulle alla mjölkkärl och tråg diskas och ställas att lufttorka. Ladugården rengöras, luftas och ströas, alla gluggar öppnas, så allt var fint till kvällen. I båsarna låg grön fin torv, som byttes under sommarens lopp, det var karlarnas göra, likaså vedhuggning. Det går mycket ved åt till att koka mesost, och den skall vara torr och fin. Sedan nu ladugården är "städad", får flickorna lite rast.

Sedan skall all mjölk bäras från stenkällaren och fyllas i den stora grytan. Nu skall en ost "tas upp", ystas alltså, sedan skulle kokas till mesost eller messmör. Och det gällde att kunna elda och passa grytan hela dagen. Och allt medan grytan sakta kokade, turades flickorna om vid kärnholken. Under sång och skämt, det sjöngs mycket. Mot slutet av kokningen måste grytan noga passas, att inte brännas vid. Därefter skulle messmörret röras kallt. Oj, att få skrapa grytan sedan och slevan, mums, va gott! Och så få nykärnat smör på brödet!!! Ja, så går dagen med alla bestyr. Allt som oftast går Karin ut på vallen och tittar och lyssnar efter boskapen. Så att dom ungefär ska veta, var dom har dem till kvällningen. Dom var synliga väst i liarna mitt på dagen.

När solen började dra sig mot Stenfället till, gick hon upp på högsta backen och började locka högt och klart utöver vidderna. Det hördes kilometervis omkring. Karin hade en väldigt stark, hög och klar röst. När kossorna hörde de välkända lockropen började de att dra sig hemåt. Flera gånger under eftermiddagen fick Karin springa upp på backens högsta topp, och hennes lockrop hördes vida omkring nejden.

Efter ett par timmar hördes skällorna närma sig. Då var flickorna på pass vid ladugården och tog emot dem Getterna kom hem först och blev mjölkade, dom kom alltid före hem den här tiden. Karin och Ingrid höll alldeles på bli nedtrampade av getterna, alla ville ha "saltslick", och alla ville stå i enrisröken. Flickorna tyckte mycket om sina kossor och getter.

Längre fram på höstsidan, när kvällarna blev mörka, var alltid getterna så mörkrädda. Då fick Karin eller Ingrid hämta dem i någon dal, där de stod och inte vågade gå hem.

Ja, när nu getterna väl blivit mjölkade, gick så Karin ut igen och lockade. Koss ko ro, koss ko o ho kommen nu då. Flora och Lilja, Amelöj, Kruslin och Engelin och allt vad de nu hette. Och nu kom kossorna i rad och ställde sig vid enrisröken och saltstenen. Och alla hade brått att sedan komma in och bli mjölkade. Efter avslutad mjölkning, och hund och katt hade fått sin mjölk i sina fat. Och kossorna hade lagt sig och idisslade, "hjärte", tryggt och gott. Stängde så flickorna dörren till fähuset.

Tog sina stävor och ämbar med all den fina mjölken. Och gick till kokhus och källare. Sedan när mjölken var omhändertagen, hade flickorna en stund för sig själva. De plockade blommor och pyntade i stugan. I morgon skulle skuras och repas enris på golvet, då det var lördag. Ungdomarna från Enesvallen skulle komma på besök. Josef skulle ta med fiolen. Så går sommaren fort undan.

Trots att det många gånger var både tungt och slitsamt arbete med mångahanda göromål, så tycker både Karin och Ingrid att ingenting går upp mot livet på fäbodvallen. Och att djuren är de finaste vänner man kan ha.

Gunborg
Antholm.

Fotnot: Författaren till denna berättelse har själv varit getare i Storvallen och är barnbarn till den i berättelsen omnämnda Karin. Händelsen har förlagts till år 1876, då Karin var 16 år gammal. Karin har haft en ivrig lyssnare i sitt barnbarn, då hon på gamla dagar berättade om hur det varit hennes ungdom.